

A. Μη λογοτεχνικό κείμενο

Ξενισμοί¹ και υποβάθμιση της γλώσσας μας

Το κείμενο αποτελεί απόσπασμα από την εισαγωγή του Α. Κωνσταντινίδη στο βιβλίο του «Οι ελληνικές λέξεις στην αγγλική γλώσσα» (Θεσσαλονίκη 1991). (διασκευή)

Ορισμένοι Έλληνες έχουν την τάση να βλέπουν κυρίως τα αρνητικά στοιχεία ενός θέματος και ελάχιστα τα θετικά του. Από την αρνητική αυτή συμπεριφορά δεν εξαιρείται η γλώσσα μας. Υπερτονίζουμε τις επιδράσεις που έχει δεχτεί από άλλες γλώσσες, ενώ τις επιδράσεις που έχει ασκήσει στις ευρωπαϊκές γλώσσες περιοριζόμαστε να τις αναφέρουμε σε κάποιες σημειώσεις που περνούν απαρατήρητες. (Αλήθεια, πόσοι γνωρίζουν ότι ο Μαρτίνος Λούθηρος, για να δημιουργήσει τη γερμανική γραμματική, αντέγραψε την αρχαία ελληνική;) Στο πνεύμα αυτής της νοοτροπίας έχουν γραφτεί αρκετά λεξικά για τις ξένες λέξεις που έχει η Ελληνική, ούτε ένα, όμως, για τη συμβολή της ελληνικής σε μια ξένη γλώσσα.

Αυτή η κατάσταση δημιουργεί στον μέσο Έλληνα, και ειδικά στον νέο άνθρωπο, την εντύπωση ότι και η γλώσσα του είναι υποβαθμισμένη, όπως συμβαίνει με τόσα άλλα πράγματα στη χώρα του. Προσπαθώντας, λοιπόν, να διατηρήσει κάποια απόσταση και να ξεχωρίσει από αυτήν την υποβάθμιση, προσφεύγει στην υιοθέτηση ξενισμών. Σε ορισμένες περιπτώσεις ο αριθμός και η ποικιλία των ξενισμών είναι τέτοια, που θα αμφέβαλλε κανείς αν πρόκειται για την Ελληνική γλώσσα ή για κάποιο άλλο ιδίωμα².

Βέβαια, όλοι οι ξενισμοί δεν είναι απορριπτέοι. Υπάρχουν ξενισμοί αναγκαίοι και ξενισμοί αδικαιολόγητοι. Αναγκαίοι είναι αυτοί που εκφράζουν έννοιες, οι οποίες προσιδιάζουν σε έναν λαό και είναι αδύνατο να αποδοθούν επακριβώς με μία μόνο λέξη της γλώσσας μας, π.χ. *τζέντλεμαν, χαρακίρι, αγάς, καμικάζι* κ.λπ. Αδικαιολόγητοι είναι οι ξενισμοί που αντικαθιστούν λέξεις που ήδη υπάρχουν, π.χ. *πλαζ* αντί *παραλία*, ή λέξεις που μπορούν εύκολα να πλαστούν στη γλώσσα μας, με υλικά δικά της, π.χ. *φέρυ- μποτ* αντί *οχηματαγωγό, κάμπινγκ* αντί *κατασκήνωση* κ.λπ. .

¹ Ξένες λέξεις που έχουν εισαχθεί και χρησιμοποιούνται στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας

² Τοπική διάλεκτος, μορφή γλώσσας που μιλιέται σε συγκεκριμένο τόπο

Στην προσπάθεια ορθής χρήσης της γλώσσας μας και στην αποβολή των περιττών ξενισμών πρέπει να βοηθήσουν πρώτα οι ειδικοί και μετά οι χρήστες της. Ιδιαίτερα αποφασιστικό ρόλο παίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Γιατί, όταν οι εφημερίδες προβάλλουν σαν πρωτοσέλιδη είδηση το μπλακ-άουτ, αντί της συσκότισης, τον ρεβανσισμό αντί της εκδικητικότητας, ή, όταν ο εκφωνητής της τηλεόρασης χρησιμοποιεί τους ίδιους ξενισμούς, είναι πολύ φυσικό ο αναγνώστης ή ο τηλεθεατής να προσπαθεί να υιοθετήσει και να εντάξει στο λεξιλόγιό του τις λέξεις αυτές – άσχετα αν πολλές φορές αγνοεί την ακριβή έννοια του ξενισμού που χρησιμοποιεί.

Ωστόσο, με την υιοθέτηση των ξενισμών δεν φτωχαίνει, βέβαια, η γλώσσα μας, φτωχαίνει μόνο το λεξιλόγιο του ατόμου που τους χρησιμοποιεί. Από λεξιπενία³ δεν πάσχει η γλώσσα αλλά τα άτομα ως χρήστες της. Η Ελληνική είναι μία ανεξάντλητη γλώσσα, που όχι απλώς έχει επιβιώσει επί τρεις χιλιάδες χρόνια, παρ' όλες τις περιπέτειες του έθνους μας, αλλά ζει και μέσα από τις άλλες γλώσσες, εφόσον ασκεί επίδραση σε αυτές.

A3. Το σχολείο σου διοργανώνει ημερίδα με θέμα τη γλώσσα των νέων. Εσύ αποφασίζεις να συμμετάσχεις, εκφωνώντας μια ομιλία, στην οποία θα εξηγείς γιατί οι νέοι χρησιμοποιούν συχνά ξένες λέξεις και θα εκφράζεις και την προσωπική σου άποψη για τον αν πρέπει ή όχι να προσπαθήσουν να τις περιορίσουν. (200-250 λέξεις).

(Μονάδες 25)

B. Λογοτεχνικό κείμενο

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Ο αγρός των λέξεων

Το ποίημα βρίσκεται στη συγκεντρωτική έκδοση «Τα ποιήματα», τόμος Γ' (Αθήνα 1991, εκδ. Τρία Φύλλα).

Όπως η μέλισσα γύρω από ένα άγριο
λουλούδι, όμοια κ' εγώ. Τριγυρίζω
διαρκώς γύρω απ' τη λέξη.

Ευχαριστώ τις μακριές σειρές
των προγόνων, που δούλεψαν τη φωνή,
την τεμαχίσαν σε κρίκους, την κάμαν

³Περιορισμένο λεξιλόγιο, που δεν καλύπτει τις επικοινωνιακές ανάγκες

νοήματα, τη σφυρηλάτησαν⁴ όπως
το χρυσάφι οι μεταλλουργοί κ' έγινε
Όμηροι, Αισχύλοι, Ευαγγέλια
κι άλλα κοσμήματα.

10

Με το νήμα
των λέξεων, αυτόν το χρυσό
του χρυσού, που βγαίνει απ' τα βάθη
της καρδιάς μου, συνδέομαι συμμετέχω
στον κόσμο.

15

Σκεφτείτε:

Είπα και έγραψα «Αγαπώ».

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

B3. Να επιλέξεις ένα από τα δύο ακόλουθα θέματα. Να καταγράψεις την απάντησή σου σε ένα κείμενο 100-150 λέξεων.

1. Πώς αντιλαμβάνεται το ποιητικό υποκείμενο τη σχέση του λογοτέχνη με τη γλώσσα και πώς ερμηνεύεις εσύ τη δουλειά του, λαμβάνοντας υπόψη τον τελευταίο στίχο του ποιήματος; Να τεκμηριώσεις την απάντησή σου με στοιχεία από το κείμενο.

ή

2. Να μετατρέψεις το ποίημα σε πεζό διάλογο, στον οποίο δύο λογοτέχνες ανταλλάσσουν απόψεις για τη γλώσσα και τη σημασία της στην ποίηση ή στη λογοτεχνία.

(Μονάδες 25)

⁴Της έδωσαν σχήμα και μορφή